

Пшеничнюк Т.В.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ ВІДМІННОСТЕЙ СТРАХОВОЇ ПОСЛУГИ ВІД СТРАХОВОГО ПРОДУКТУ

В даний час на ринку агостраховання відбувається переосмислення розуміння сутності страхування та вдосконалення понятійного апарату, зокрема, разом із поняттям «страхова послуга» використовується ототожене поняття «страховий продукт». На нашу думку, дані поняття є взаємопов'язаними, адже страхувальник не отримає страхової послуги без наявності страхового продукту, але, їх не варто ототожнювати, адже вони є різними за значенням. Страхові компанії України, пропонують аграрним підприємствам цілу низку страхових продуктів, які можна використовувати для управління ризиками. Проте пропонується розробити універсальні дизайни страхових продуктів, що відповідатимуть потребам сільськогосподарських товаровиробників, а їх реалізація сприятиме підвищенню рівня захисту у сфері виробництва продукції рослинництва.

Ключові слова: страхова послуга, страховий продукт, класичні страхові продукти, індексні страхові продукти, страхові компанії, ринок агостраховання.

Постановка проблеми. Ринок сільськогосподарського страхування відіграє головну функцію у створенні ефективної системи захисту як окремо взятого сільськогосподарського товаровиробника, так і держави в цілому. В Україні є всі передумови для розвитку аграрного страхування, постійно збільшується кількість його учасників, розширюється асортимент страхових продуктів та їх якість, розширюється мережа каналів збуту страхових продуктів і т.д. Відбувається переосмислення розуміння сутності страхування та вдосконалення понятійного апарату, зокрема, разом із поняттям «страхова послуга» використовується ототожене поняття «страховий продукт». Таким чином, необхідність подальшого вивчення теоретичного обґрунтування цих понять та їх практичне значення зумовили актуальність даної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З'ясування сутності понять «страхова послуга» та «страховий продукт» є класичними темами досліджень багатьох науковців, як вітчизняних, так і зарубіжних, зокрема: В.Д. Базилевича, Р.Т. Юлдашева, С.С.Осадця, М. Трофімової, А.С.Шолойко, О.Д.Вовчак, Т.В. Яворської, О.О. Гаманкової, Г.В. Кравчук та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є подальше вивчення теоретичного підґрунтя понять «страхова послуга» та «страховий продукт» та на цій підставі визначити сутність дефініції «страховий продукт» та внести пропозиції щодо удосконалення та розробки нових страхових продуктів у сільськогосподарській діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Страхові компанії України, пропонують аграрним підприємствам цілу низку страхових продуктів, які можна використовувати для управління ризиками. Дані страхові продукти для агросектору пропонують певний рівень захисту і компенсацію збитку від несприятливого впливу дії погодних факторів. Використання страхування для мінімізації цінових, фінансових та ринкових ризиків є складним та неефективним, тому сільськогосподарським товаровиробникам пропонують для розгляду – страхування лише як інструмент для управління погодними ризиками та ризиками пошкодження чи знищення майна [1].

Авторів, що вивчали поняття «страховий продукт», можна поділити на кілька груп. Перша група науковців застосовує терміни «страховий продукт» та «страхова послуга» та ставить між ними знак рівності, що, на нашу думку, є неправильним.

В.Д. Базилевич дає таке визначення страхового продукту «... це комплекс послуг, спрямованих на попередження та ліквідацію наслідків конкретного переліку несприятливих подій, визначених договором страхування. Страховий продукт охоплює основні та додаткові послуги (страхова експертиза, технічний, медичний асистанс тощо)» [2, с. 207].

Його однодумцем є Р.Т. Юлдашев, що доводить: «Послуги сприяють розвитку виробництва, виробництво є умовою існування послуг. Залежно від способу їх надходження в сферу споживання – через обмін, скажімо, дарування – речі або послуги стають товарами або залишаються продуктами праці.» [3, с. 28].

Авторський колектив підручника «Страховання» за редакцією С.С. Осадця визначає «Страховий продукт (послуга) – це комплекс цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством» [4, с. 143].

Натомість інша група авторів страхову послугу включає у страховий продукт. Так, на думку А. Прядка, «... дійсно поняття «страховий продукт» і «страхова послуга» дуже схожі між собою... саме комплекс зобов'язань страховика, передумови та обставини виконання цих зобов'язань формують поняття страхового продукту. І лише в разі настання страхового випадку страховий продукт перетворюється на страхову послугу, тобто конкретизується в ній... можна зробити висновок, що поняття «страховий продукт» є значно ширшим, ніж поняття «страхова послуга» [5, с. 33].

В.Б. Гомеля і Д.С. Туленти зазначають, що ці поняття а також поняття «страховий товар» близькі між собою та, водночас, відрізняються одне від одного, і між ними можливо виявити певну ієрархію... первинним найбільш загальним поняттям є «страховий продукт» – тобто результат людської діяльності зі здійснення економічного захисту від наслідків різних раптових і вірогідних (найчастіше несприятливих) природних і суспільних явищ. «Страховий продукт» конкретизується в послугі зі страхового захисту або

в «страховій послугі». Страхова послуга може бути страховим товаром, якщо вона виробляється страховиком для продажу, і цей продаж стає регулярним. Таким чином, найбільш конкретним і, відповідно, таким, що найбільш точно описує сучасний продукт і послугу страхування, є поняття «страховий товар». Саме це поняття найбільш коректно застосовувати в сучасних умовах, але в даний час воно майже не використовується» [6, с. 252].

В. Тринчук зазначає, що страховий продукт «конкретизується в страховій послугі» [7, с. 79], а надумку М. Трофімової, страховий продукт «у процесі просування на ринок стає страховою послугою» [8, с. 12].

А.С. Шолойко робить наступний висновок: «... страховим продуктом, тобто кінцевим результатом страхової діяльності, є страхова послуга, яка виробляється для продажу, а отже є товаром» [2, с. 106].

Третя група авторів розглядає страхову послугу більш широку за масштабами, а тому, на нашу думку, більш логічним є підхід, згідно з яким поняття «страхова послуга» за ієрархією є вищим за поняття «страховий продукт», адже послуга реалізується саме в страхових продуктах.

На думку О.Д. Вовчак та О.І. Завійської, «... Використання терміну «страховий продукт» є більш коректним при здійсненні конкретного виду страхування», а термін «страхова послуга» дещо ширший, включає в себе значний спектр інших операцій, пов'язаних зі страхуванням, таких, як: розрахунки актуаріїв, результати роботи оцінювачів страхового ризику та страхового збитку, збір інформації про ймовірність настання страхового випадку, масштабність ймовірних ризиків та збитків тощо» [9, с. 106].

Т.В. Яворська зазначає що страхова послуга «... є втіленням і практичною реалізацією конкретних продуктів страхової компанії, у зв'язку з чим вона завжди індивідуальна», «... страхова послуга є продуктом цілеспрямованої діяльності страхової компанії та пропонується на ринку на умовах еквівалентного обміну з метою отримання прибутку» [10, с. 145].

На думку О.О. Гаманкової, страхові продукти це – «окремі різновиди страхових послуг, призначені для захисту застрахованих предметів від конкретних ризиків» [11, с. 85]. Г.В. Кравчук пише: «... У процесі здійснення страхової послуги з'являється страховий продукт. Страховий продукт – це те, що клієнт насправді набуває у страховика. Якщо страхова послуга – це абстрактна категорія, то страховий продукт – конкретна» [5, с. 32].

На нашу думку, термін «страхова послуга», враховуючи світовий досвід та законодавство нашої держави, слід розглядати як складову фінансових послуг, адже страхова послуга належить до категорії фінансових послуг на підставі Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» № 2664 – III від 12.07.2001 р. Тому варто зазначити, що згідно з цим законом, «фінансова послуга – операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів» [12].

У Генеральній угоді з торгівлі послугами, яка є невід'ємною частиною правової системи СОТ, подається класифікація страхових послуг. Загальне поняття «страхова послуга» об'єднує [10, с. 254]:

- послуги щодо проведення прямого страхування;
- послуги з перестраховання;
- послуги страхових посередників;
- послуги, пов'язані зі страхуванням (консультації, актуарні розрахунки, послуги з оцінки ризику та ін.).

Згідно з Законом України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» «стандартний страховий продукт (страховий продукт) – комплекс документів, що містить певні визначення (стандартні) умови страхування, які не можуть змінюватися і є обов'язковими для виконання сторонами за договором страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [13].

На нашу думку, не варто дані поняття ототожнювати, або ж вважати страховий продукт значно ширшим поняттям, ніж страхова послуга. Адже асортимент страхових послуг – це перелік видів страхування, якими можуть скористатися як юридичні, так і фізичні особи та їх «необхідно розкривати як дію, процес, в результаті якого не створюється новий матеріально-речовий продукт, а змінюється його якість, тобто це послуги, що надаються не у вигляді речей, а у формі діяльності» [14, с. 168], а страховий продукт – це «сума всіх благ, які страхова компанія може надати споживачам для задоволення їхніх потреб та з метою отримання прибутку» [15, с. 157]. А тому варто зазначити, що «поняття «страховий продукт» і «страхова послуга» мають різні значення, але є взаємопов'язаними – страхувальник не отримає страхової послуги без наявності страхового продукту» [14, с. 569].

Традиційно сільськогосподарські страхові продукти, що на сьогодні пропонуються страховими компаніями, можна поділити на дві групи: класичні страхові продукти, що базуються на оцінці збитків та індексні страхові продукти, що базуються на значеннях певних індексів.

Також страхові продукти, що пропонуються страховими компаніями в Україні, можна поділити на: стандартні для страхових компаній (страхування озимих культур від повної загибелі на весь цикл виробництва) та розроблені окремими страховими компаніями (страхування окремих культур на період перезимівлі від повної загибелі або часткової та повної загибелі; страхування польових культур від комплексу ризиків (мультиризик або комплексне страхування); страхування від окремих (пойменованих) ризиків; страхування за індексом урожайності; страхування винограду, фруктових насаджень та овочів від комплексу ризиків (мультиризик).

Одним з найважливіших етапів розвитку страхування в сільському господарстві є розробка та впровадження нових страхових продуктів, які мають відповідати потребам сільськогосподарського товаровиробника. Для удосконалення та розробки нових страхових продуктів у сільськогосподарській діяльності, доцільно провести низку заходів:

- розширення та поетапне впровадження і удосконалення асортименту страхових продук-

тів як по сільськогосподарським культурам та і багаторічним насадженням;

- розвиток та застосування на практиці системи управління ризиками на основі багаторівневої системи розподілу ризиків;
- забезпечити розвиток незалежної експертизи збитків в системі страхування сільськогосподарської продукції;
- для більш доступного використання індексних страхових продуктів, на основі індексу погоди, розширити мережі метеостанцій;
- організувати зворотний зв'язок страхових компаній, держави та сільськогосподарських товаровиробників, зокрема передбачити створення об'єднання сільськогосподарських товаровиробників.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, на сьогодні в Україні сільськогосподарським товаровиробникам пропонується невеликий асортимент страхових продуктів, що можна поділити на класичні та індексні. Ці групи страхових послуг, мають низку переваг та недоліків, що обумовлює особливості їх прийнятності для будь-якого суб'єкта гос-

подарювання, враховуючи його фінансові можливості та потребу у рівні захисту сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень. Але, все ж таки існує необхідність у вдосконаленні та розробці нових страхових продуктів у рослинницькій галузі, що відповідали б вимогам широкого спектру сільськогосподарських товаровиробників, різноманітності рослинних культур та необхідності реагувати на майбутні потреби галузі.

Впровадження в життя даних пропозицій, допомога з боку держави та об'єднання зусиль всіх сторін страхових відносин дасть змогу в майбутньому розробити універсальні дизайни страхових продуктів, максимально врахувати потреби та інтереси основних учасників страхування та сприятиме підвищенню рівня захисту у сфері виробництва продукції рослинництва. А також надасть можливість пропонувати їх розширеній групі потенційних споживачів страхових послуг в сільському господарстві, тих, хто вже страхується, та тих, хто поки що цього не робить. А їх побажання та зауваження будуть враховані при доопрацюванні страхових продуктів, перш ніж реалізувати їх на практиці.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Страховые продукты для агросектора (растениеводство) [Электронный ресурс] / Р. Шинкаренко (Консультант по агрострахованию и управлению рисками в агросекторе) – 2006. – Режим доступа: www.agroinsurance.com
2. Шолойко А.С. Основная суть понятия «страховая услуга» и «страховый продукт» / А.С. Шолойко // Экономика АПК. – 2009. – №5. – С. 105–109.
3. Юлдашев Р.Т. Организационно-экономические основы страхового бизнеса / Р.Т. Юлдашев. – М.: Анкил, 2002. – 248 с.
4. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
5. Кравчук Г.В. Характеристика страхового продукту, страхової операції та страхової послуги / Г.В. Кравчук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми, 2010. – Вип. 29. – С. 31–40.
6. Ткаченко Н.В. Теоретичне обґрунтування відмінностей страхової послуги від страхового продукту / Н.В. Ткаченко, Н.П. Рябоконт // Вісник університету банківської справи Національного Банку України. – 2010. – №3(9). – С. 251–256.
7. Тринчук В. Страховий продукт в системі маркетингу: сутність та класифікація / В. Тринчук // Страхова справа. – 2002. – №3. – С. 78–81.
8. Трофимова М. Страховой продукт как центральный элемент страхового маркетинга / М. Трофимова // Страховое ревю. – 2003. – №10. – С. 10–24.
9. Вовчак О.Д. Страхові послуги: навч. посіб. / О.Д. Вовчак, О.І. Завійська. – Львів: Вид-во «Компакт - ЛВ», 2005. – 656 с.
10. Яворська Т.В. Страхові послуги: навч. посіб. / Т.В. Яворська. – К.: Знання, 2008. – 350 с.
11. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О.О. Гаманкова. – К.: КНЕУ, 2009. – 283 с.
12. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» № 2664 – III від 12.07.2001 р. Документ 2664-14 / Редакція від 02.03.2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
13. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>
14. Сухонос С.Л. Страхова послуга як економічна категорія / С.Л. Сухонос // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – №1. – С. 568–572.
15. Скибінський С.В. Поняття страхової послуги, її специфіка та характеристики / С.В. Скибінський, Н.Р. Балук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2007. – Вип. 17.8. – С. 156–165.

Одержано 3.09.2014 р.